

-Stålkontroll med Sauekontroll

Forfatter

Mina Klaseie, Sauekontrollen/Animalia

Sammendrag

Marianne Aas og Arne Rud fra Nannestad i Akershus har vært medlemmer i sauekontrollen i 20 år. - Et system for å holde oversikt over besetningen og drifta må en jo uansett ha. Da er det flott å kunne bruke Saue kontrollen. Den gir mye tilbake for det man registrerer inn av opplysninger, sier Marianne. - Verdt hver eneste krone, legger Arne til.

Publisert

2018

Referanse

Sau og Geit Nr. 2/2018

Utskriftsdato

20.04.2024 www.fag.nsg.no

- Stålkontroll med Sauekontroll

Marianne Aas og Arne Rud fra Nannestad i Akershus har vært medlemmer i sauekontrollen i 20 år.

- Et system for å holde oversikt over besetningen og drifta må en jo uansett ha. Da er det flott å kunne bruke Sauekontrollen. Den gir mye tilbake for det man registrerer inn av opplysninger, sier Marianne.

- Verdt hver eneste krone, legger Arne til.

Tekst og foto: Mina Klaseie, Sauekontrollen/Animalia

Marianne og Arne driver gården Rud Vestre i Nannestad kommune i Akershus. Her har de saue-, korn- og grasproduksjon.

Beitekvaliteten begrenser

Marianne og Arne har sauene på skogsbeite i Romeriksåsen fra slutten av mai til slutten av august. Beitekvaliteten på utmarksbeitet beskriver de som middels god.

- Potensialet til tilvekst i dagens NKS-sau er nok høyere enn hva vi greier å ta ut

her hos oss. Skal vi ha slaktemodne lam tidlig i høstsesongen - mens prisen ennå er god - må vi unngå for store kull, sier Arne og utdyper: - Det er avgjørende for å holde sommertilveksten oppe.

De lar derfor ingen sauer gå med mer enn to lam på sommerbeite. Lammetallet ligger på rundt 2,3 fødte lam pr. søye. Det betyr at det blir noen kopplam.

- Vi prøver å adoptere bort der vi kan, men det er ikke det vi er best på, innrømmer Marianne.

Stålkontroll med Sauekontrollen

Marianne og Arne er svært aktive brukere av Sauekontrollen - og har vært det i 20 år.

- Et system for å holde oversikt over besetningen og drifta må en jo uansett ha. Da er det flott å kunne bruke Sauekontrollen. Den gir mye tilbake for det man registrerer inn av opplysninger, sier Marianne.

De har lastet ned Sauekontrollen sin app til et nettbrett som de ofte har med på tilsyn sammen med «Noteringsliste» tilsyn.

- Marianne har mye av dette i hodet. Hun trenger knapt nok se nummeret på sauen før hun kan fortelle både slektskap, fjorårets lam, årets lam og gjerne farskapet til lamma. Sånn sett brukes ikke appen så mye av oss, smiler Arne.

- Men det er ikke alltid jeg har det i hodet og da er det kjekt å kunne slå opp i Sauekontrollen, tilføyer Marianne.

Noteringsliste tilsyn

De bruker «Noteringsliste tilsyn», gjennom sommeren til å notere tilsyn, samt at de noterer relativt detaljert hvor dyra blir

Verdt hver krone, sier Marianne og Arne.

sanket. Dermed blir den samme lista fungerende som liste for hvilke dyr som mangler fra utmark utover høsten.

- Vi har foreløpig ikke tatt i bruk «Slipp/sank funksjonen» i Sauekontrollen. Vi har nok litt å gå på i forhold til å utnytte det elektroniske utstyret (Biocontrol lesestav og Sauekontroll-app, red. anm.) vi har til å forenkle registreringsjobben, både i lamming, ved beiteslipp på våren og ved sanking om høsten. Vi sverger fortsatt en god del til penn og papir, smiler hun.

Vil styre avlen sjøl

Fram til 2012 var de med i Romerike vær-

ring, men etter dette har de basert avlen på rekruttering av egne værer ved bruk av semin og kåring av egne værlam.

- Værringene og det avlsarbeidet som gjøres der er viktig, men for oss ble det for arbeidskrevende, sier Marianne.

Marianne er raskt inne og ser over avlsverdier når nye beregninger publiseres gjennom høsten. De inseminerer rundt 30 søyer årlig, hovedsakelig med frossensæd. Seminkatalogen studeres både opp og ned og det grovsorteres hvilke værer som er aktuelle å bruke. Det endelige utvalget gjøres ikke før nærmere paringsstart i midten av november.

Det nybygde fjøset har gjort det mulig å utvide fra 100 til 155 vinterføra søyer.

Utplukk av livdyr

Når kåringskandidater og livlam skal plukkes ut bruker Marianne funksjonen «Utplukk livlam/kåringskandidater» i Sauekontrollen. Hun setter føringer for minimum indeks og til en viss grad minimum høstvekt. I tillegg sjekker hun at ingen av de aktuelle lammene har notater om skavanker som svarte flekker eller lignende.

- Indeksen styrer alt?

- Nei, den gjør ikke det, svarer

Marianne.

- Å, den går over det meste, skyter Arne inn.

Når indeksen er god og dyret ikke har notater som tilsier at det ikke er egnet som livdyr, settes de aktuelle lammene i en egen binge hvor Marianne og Arne ser over eksteriøret.

- Man må bruke øynene litt også. Jeg vil ikke ta med et lam på kåring eller selge et søyelam til liv som jeg ikke ville brukt i avl i egen besetning, sier Marianne.

Gir god historikk

Nå som de har kommet opp på det søyetallet de ønsker å ligge på, håper de å kunne rekruttere livlam mer eller mindre utelukkende etter semin i tida framover. De rekrutterer årlig tre kåra værlam etter semin til bruk i egen besetning. Disse fordeles på alle søyene som ikke skal insemineres. Marianne er nøye med å sjekke Sauekontrollen for innavl både når de bestemmer hvilke værer de skal beholde sjøl, men ikke minst når det kommer til fordelingen av hvilke søyer som skal gå med hvilke værer. Alle værene slaktes etter ett års bruk. Resten av værene de kårer selges som livdyr.

- Med Sauekontrollen har jeg god historikk på hvilke værer andre bønder har kjøpt av oss tidligere. Det gjør at jeg kan unngå å selge dem de samme linjene når de spør om ny vær noen år senere, sier Marianne.

Tidlig ute med teknologi

Sauebøndene på Rud Vestre har alltid vært tidlig ute med å ta i bruk ny teknologi. De var en av flere pilotbesetninger som var med å teste ut Biocontrol sin kraftfôr-automat allerede i 2010.

- I dag har vi tre slike automater i det nye fjøset. Det gjør at vi kan gi dyra individuell kraftfôrtildeling, noe vi syns ►

er spesielt viktig i tida mellom fostertelling og lamming. Det kan bli interessant når vi etter hvert kan registrere kraftfôrforbruket i Sauekontrollen, sier Arne.

De var også, omtrent på samme tid, med i en brukergruppe for testing av PDA-programmet til Sauekontrollen. Dette har de imidlertid kuttet ut og i dag bruker de Biocontrol sin lesestav i tillegg til Sauekontrollens web for å registrere data. Om sommeren har de ca. 90 radiobjeller i bruk på utmarksbeite.

- Radiobjella er virkelig gull verdt, sier Marianne. - Det er ikke så langt fra beiteområdene våre og over til Gran kommune hvor ulven herjet i fjor. Da gir det en ekstra trygghet å ha radiobjeller på såpass stor andel av besetningen og vi kan raskere opp-dage eventuelt skadde/syke/døde dyr.

Et godt styringsverktøy

Etter tjue år med Sauekontrollen har de bygd seg opp en solid historikk på besetningen, både med tanke på stamtavler og slektslinjer, men også på produksjonsresultater.

- Hva er favoritt rapporten?

- «Årsrapporten»; det er høydepunktet, svarer de i kor. - Den forteller hva du sitter igjen med av kroner og øre - og generelt hva dyra dine har prestert gjennom året. I det mer daglige arbeidet er det rapporten «Forventa lamming» som er favoritten. Den ligger alltid klar på kontoret i lamminga, gjerne i flere eksemplarer sortert på ulike kriterier som søyenummer og forventet lammingsdato.

- Det er kjekt for meg når jeg kommer på nattevakt og er trøtt i øya. Da orker jeg ikke slå opp verken PC eller logge inn på noen app for å sjekke lammetall, eller

Marianne og Arnes favoritt: - Den forteller hva du sitter igjen med av kroner og øre - og generelt hva dyra dine har prestert gjennom året, understreker de.

Siden beite kvaliteten ikke tillater mer enn to lam pr. søye på utmarksbeite blir en del kopplam igjen hjemme på gården.

hvilken dato søya er forventet å lamme. Da er papirvarianten kjekk å ha, understreker Arne.

Trenger en bedre økonomidel

- Noe dere savner i Sauekontrollen?

- En bedre økonomidel med mulighet for å kunne se på dekningsbidrag kunne vært interessant, sier Marianne. Mens Arne gjerne vil ha inn et nytt avlsmål for sauen i Norge:

- Jeg skulle gjerne kunne avlet på de dyra som går på rett sted i beiteområdet og

tusler stien rett til hengeren eller sankebingen uten å tulle når de skal hjem, sier han med glimt i øyet.

En trygghet

- For oss er det en trygghet å vite at dersom vi har Sauekontrollen ajour så har vi også dokumentasjonen i orden, enten det skulle komme uanmeldte inspeksjoner fra det offentlige, om en skal søke om produksjonstilskudd, avslutte regnskapet eller får behov for å dokumentere saueholdet på andre måter f.eks. i forbindelse med erstatningssøknader, forsikringssaker o.l. Dette er en trygghet vi ikke vil være foruten, sier Arne som har konklusjonen klar: - Sauekontrollen er verdt hver eneste krone.

Årsrapport 2017									
ANIMALIA SAUEKONTROLLEN									
Med lam	Gjeld/kasta	Sum	Tilvekst *	Fødsels-vårvekt	Fødsels-høstvekt	Vår-høstvekt	Fødsels-slaktevekt	Kraftfôrforbruk (kg for pr. kg slakt)	
106	1	107	Gj.snitt i besetningen	382	253	189	104	Besetning	Gj.snitt i ktrl
47	1	48	Gj.snitt i kontrollen	325	271	247	104	0	0
153	2	155	Lam i besetningen pr. voksen søye	382	260	189	107		
			Lam i besetningen pr. gimmer	386	231				
			* Uten kopplam, fosterlam teller på fostermor						
Resultat lam om høsten *									
Antall lam om høsten	Pr. voksen søye	Pr. gimmer	Pr. para søye	Sum	Økonomi *				
Gj.snitt i kontrollen	1.74	1.56	1.68	261	Lam, kr. pr. kg. slakt	42.94	38.89	4.05	
Alder ved veiling (dager)	1.67	1.16	1.54		Tillegg/trekk pr. kg. slakt	44.56	45.70	-1.14	
Lammevekt (kg)				133	Lam, kr. pr. para søye	2853.27	2482.08	391.19	
Korrigert høstvekt 145 dager				39.2	Sum avvik para søyer		60634.45		
Avdrått				42.3	Sum grunntilskudd	28604.34			
Korrigert avdrått 145 dager	70.8	53.9	65.6		Sum distrikttilskudd				
Gj.snitt avdrått i kontrollen	75.2	60.7	70.7		* Uten kopplam				
Gj.snitt avdrått i kontrollen	63.5	42.8	58.4						
Slaktekvalitet									
Sum	E+E	E-	U+	U-	R+	R	R-	O+	O-
Besetning antall	226		3	25	35	69	77	16	1
LAM Besetning %			1.3	11.1	15.5	30.5	34.1	7.1	0.4
Gj.snitt kontrollen			0.1	1.1	5.2	12	30.1	26.9	12.8
KOPPLAM	63		3	17	33	8	2	7.3	3
Besetning antall	50		4	3	13	9	8	9	2
SAU Besetning %			8	6	26	18	16	4	4
Gj.snitt kontrollen			0.1	0.8	3.3	6.8	19.7	22.9	16.3
Fettgrupper									
1	1+2+	3-	3	3+	4/5	Slaktevekt	Slakteverdi		
169	37	16	3	1	19.41	634			
74.8	16.4	7.1	1.3	0.4					
67.1	20.7	8.7	1.9	0.3	18.9	737			
28	29	4	1	1	14.7	935			
24	6	11	7	2	34.1	315			
48	12	22	14	4					
43.2	17	15	9.9	13.5	31.7	237			

Fakta om Rud Vestre

- Marianne Aas og Arne Ruud
- Rud Vestre, Nannestad, Akershus
- 155 vinterføra NKS søyer
- 360 dekar fulldyrket jord
 - hvorav 75 daa leid. 50 dekar leid kulturbeite
- Dyrker korn på 220 dekar og gras på 140 dekar
- 600 dekar skog
- Medlem i Sauekontrollen siden 1997

- Nytte for flere enn sauebonden

Jonny Storbråten jobber på landbruksavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Han ser flere fordeler med at sauebøndene er med i Sauekontrollen.

- Saueiere som bruker Sauekontrollen aktivt er tettere på dyra sine, har bedre oversikt over besetningen og har et sterkere fokus på resultatoppfølging. Dette øker motivasjonen for å drive med sau og bedrer fokuset på dyrevelferd i saue- og beitenæringa, sier han.

Han forteller videre at Fylkesmannen ser stor nytteverdi av Sauekontrollen når det gjelder dokumentasjon av besetningen f.eks. i forbindelse med behandling av søknader om rovdyrerstatning, eller erstatning som følge av alvorlige husdyrsykdommer.

- Det forenkler saksbehandlingen betraktelig når bonden kan ta ut besetningsdata fra Sauekontrollen. Dette er tidsbegrensende for alle parter; både for bonde og saksbehandler, understreker han.

Jonny Storbråten ser stor nytteverdi av Sauekontrollen.

Medlemmer i Sauekontrollen produserer bedre

Det er vanskelig å måle hva et medlemskap i Sauekontrollen er verdt i kroner og øre - hva det kan gi av økonomisk utbytte for deg som sauebonde. Det vil nok også variere betraktelig mellom bruk avhengig av besetningsstørrelse, rase og andre variabler. En godt synlig forskjell ser vi likevel hvert eneste år. Medlemmer av Sauekontrollen har merkbart høyere slaktevekter enn ikke-medlemmer. Besetninger som har vært medlem tidligere legger seg midt i mellom. Differansen i slaktevekt på lam levert av medlemmer og ikke-medlemmer ligger stabilt på 2 kg hvert år.

	Antall slakt	Slaktevekt, kg
Medlem	604 215	18,6
Tidligere medlem	107 562	17,9
Ikke medlem	422 537	16,8

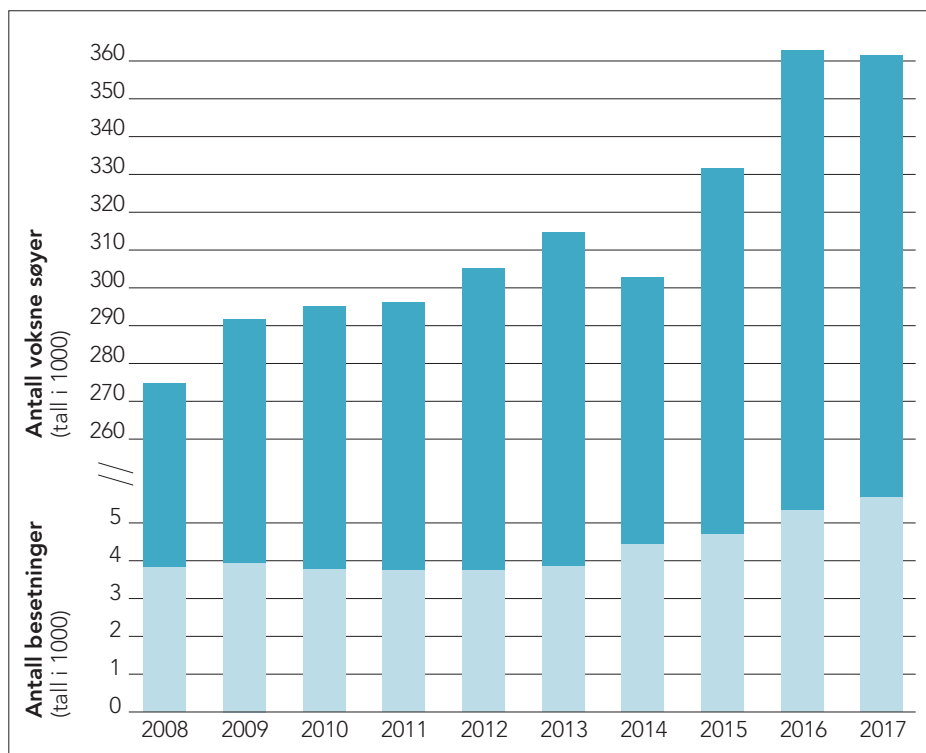
Tabell 1. Slaktevekt for lam levert av medlemmer av Sauekontrollen, tidligere medlemmer og ikke-medlemmer.

Kilde: Sauekontrollens årsmelding 2017.

Forklaringen på forskjellene kan være mange. Men medlemmer av Sauekontrollen er trolig mer bevisste på hva egne dyr presterer, de er aktive i avlsarbeidet og hva de leverer fra seg av slaktedyr. Kanskje er de mer opptatt av å hele tiden se forbedringsområder i egen besetning basert på analysene de henter ut fra Sauekontrollen?

Andre faktorer som spiller inn kan være hvilke raser medlemmer og ikke-medlemmer har. Tidligere var det for eksempel få besetninger med villsau som var med-

lemmer i Sauekontrollen. De siste årene har det imidlertid kommet flere villsau-besetninger på medlemslista til Sauekontrollen.

Figur 1: Graf medlemsutvikling 2008 – 2017
i 2017 var 5 521 besetninger med totalt 360 399 søyer registrert i Sauekontrollen. Markedsandelen var 38,6 % av antall besetninger og 46,3 % av antall søyer. Målsettingen for 2018 er søyetallet er at søyetallet passerer 50 %.